

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการได้ทำวิจัยเกี่ยวกับ การจัดการผังรายการของสถานีวิทยุสถาบันนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีที่หลากหลายเพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ในการตอบโจทย์ปัญหานำวิจัยที่ว่า สถานีวิทยุ ม.ก.และสถานีวิทยุ ม.ธ. ในฐานะสถานีวิทยุสถาบันการศึกษาที่เลือกศึกษา มีการจัดผังรายการตอบสนองต่อกับวัตถุประสงค์ที่สถานีตั้งไว้หรือไม่ อย่างไร โดยศึกษา จากเจตนารมณ์ ในการก่อตั้งสถานี และวัตถุประสงค์ของสถานี เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ผังรายการของสถานี ร่วมกับข้อมูลเอกสาร และการสัมภาษณ์ ว่าตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ จากนั้นจึงวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดผังรายการ ของสถานีวิทยุสถาบันทั้ง 2 สถานี

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารองค์กร แนวคิดเกี่ยวกับการจัดผังรายการวิทยุกระจายเสียง รวมทั้งแนวคิดเรื่องสัญญา (Promise) และสิ่งที่ปฏิบัติ (Performance) เพื่อให้เข้าใจถึง วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสถานี ซึ่งมีผลต่อการวางโครงสร้างการบริหารและหลักในการดำเนินงาน และใช้แนวคิดปัจจัยที่มีผลต่อการจัดผังรายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อเป็นกรอบศึกษา ปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อดำเนินการจัดผังรายการ

ผู้วิจัยได้เริ่มต้นการวิจัยด้วยการตั้งข้อสันนิษฐานว่า การจัดการผังรายการของแต่ละสถานี มีการจัดผังเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งดั้งเดิม คือ สถานีวิทยุ ม.ก. จัดผังรายการโดยมีสัดส่วนมุ่งเน้นการให้ความรู้ทางการเกษตรเป็นหลัก ส่วนสถานีวิทยุ ม.ธ. จัดผังรายการโดยมีสัดส่วนมุ่งเน้นเพื่อเอื้อต่อการฝึกปฏิบัติด้านวิทยุกระจายเสียงของนักศึกษา คณะวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน สาขาวิทยุโทรทัศน์เป็นหลัก รวมทั้งต้องมีการปรับเปลี่ยนผังเพื่อตอบสนองต่อบทบาทการเป็นสถานีวิทยุเพื่อบริการสาธารณะ ตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ด้วย และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการผังรายการ มีทั้งปัจจัยภายในและภายนอกสถานี

การศึกษาเกี่ยวกับการจัดการผังรายการของสถานีวิทยุสถาบันนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัย ออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การจัดการผังรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดผังรายการ อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ ส่วนที่ 2 คือ การจัดการผังรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดผังรายการ อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ จากนั้นจึงเป็นข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษา การจัดการผังรายการของสถานีวิทยุสถาบัน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 การจัดการผังรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดผังรายการ อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การจัดการผังรายการของสถานีวิทยุ ม.ก.

สถานีวิทยุ ม.ก. มีจุดกำเนิดเกิดจากเจตนารมณ์ของหลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ อธิการบดี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในสมัยนั้น ที่ต้องการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้วิชาการเลี้ยงไก่ สมัยใหม่ และเห็นว่าสื่อวิทยุกระจายเสียงจะเป็นสื่อที่สามารถแพร่ได้อย่างรวดเร็วและเข้าถึงประชาชนได้ดี จากเจตนารมณ์ของหลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ ทำให้ สถานีวิทยุ ม.ก. ก่อตั้งอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 20 กันยายน 2504 ซึ่งคณะกรรมการคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์แต่ละรุ่น ต่างได้สืบทอดเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งสถานีวิทยุ ม.ก. ตั้งแต่เริ่มแรก นั่นคือเพื่อเผยแพร่ผลการทดลองและค้นคว้าของมหาวิทยาลัย และความรู้ ข่าวสาร บทความเกษตรกรรมอันมีประโยชน์ไปสู่เกษตรกรและประชาชน ซึ่งวัตถุประสงค์เหล่านี้ จะมีผลต่อการกำหนดนโยบายและแผนงานการบริหารจัดการองค์กร และการดำเนินงานของสถานีวิทยุ ม.ก. ด้านการจัดผังรายการต่อไป

สำหรับโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรสถานีวิทยุ ม.ก. นั้น พบว่ามีการดำเนินการอย่างอิสระ แต่ถือว่าเป็นหน่วยงานหนึ่งของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปัจจุบันสถานีวิทยุ ม.ก. อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของคณะกรรมการ 2 ชุด คือ คณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และคณะกรรมการดำเนินงานสถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ในด้านของโครงสร้างการปฏิบัติงาน พบว่า ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจคัดเลือกและบรรจุรายการลงผัง คือ ผู้อำนวยการสถานีวิทยุ ม.ก. (ผศ.อนุพร สุวรรณวาจกกสิกิจ) และฝ่ายจัดรายการและผลิตรายการ ส่วนงานการบังคับบัญชาของสำนักงานผู้อำนวยการสถานีวิทยุ ม.ก. ประกอบด้วย

ในด้านนโยบายการจัดผังรายการของทางสถานี จัดทำให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของสถานี ที่ตั้งขึ้นไว้เป็นแกนเพื่อให้ปฏิบัติตามอยู่แล้ว นั่นคือ จากวัตถุประสงค์ของสถานีวิทยุ ม.ก. ทั้ง 6 ข้อ จะแปรมาเป็นนโยบายของฝ่ายจัดรายการ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดผังรายการต่อไป

หากจะพิจารณาจาก วัตถุประสงค์ของสถานีทั้ง 6 ประการที่ได้ ตั้งไว้ จะพบว่ามีทางเลือก รายการ และบรรจุลงผัง ตามวัตถุประสงค์ของสถานีครบถ้วนทุกข้อ แต่จะมีสัดส่วนมากน้อยต่างกัน ดังนี้

กลุ่มวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ และผลการค้นคว้าทดลองด้านการเกษตรและอื่นๆ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตของประชาชน ควบคู่กับการ

ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ และเอกชน ในการเผยแพร่ข่าวสารความรู้อันเป็นประโยชน์แก่ ส่วนราชการและประชาชนทั่วไป มีรายการที่ผลิตขึ้นตรงตามวัตถุประสงค์นี้มากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ ผลการทดลองด้านการเกษตรโดยเฉพาะ เป็นรายการสถานีวิทยุ ม.ก. ผลิตเอง สำหรับ วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ข้อที่ 4 เพื่อฝึกนิสิตในการจัดทำรายการวิทยุกระจายเสียง และข้อที่ 6 เพื่อเป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กับนิสิตเก่า มีสัดส่วนที่น้อยมาก คือ กลุ่มละ 1 รายการ จากรายการทั้งหมดของสถานี 66 รายการ

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 5 เพื่อทะนุบำรุงศิลปะ ภาษา วัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ทางสถานียังรณรงค์ให้ผู้ดำเนินรายการทุกท่านใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง

แต่ด้วยข้อจำกัดด้านการหารายได้ ทำให้สถานีวิทยุ ม.ก. ไม่สามารถผลิตรายการได้เองทั้งหมด ต้องเปิดพื้นที่ให้หน่วยงานราชการหรือเอกชนเข้ามาซื้อพื้นที่ออกอากาศในสัดส่วนที่มาก ทางสถานีไม่อาจควบคุมเนื้อหาและรูปแบบรายการได้อย่างเต็มที่ เป็นเหตุให้บางรายการยังมี เนื้อหารายการหรือรูปแบบรายการที่ไม่ทันสมัย หรือไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ฟัง ทางสถานีจึงควรทำการประเมินผลรายการอย่างเป็นทางการเป็นประจำสม่ำเสมอ เพื่อให้ทราบถึงการตอบสนองของกลุ่มผู้ฟังต่อรายการแต่ละรายการ เพื่อให้การดำเนินบทบาทตามวัตถุประสงค์ที่ทาง สถานีตั้งไว้ เป็นไปอย่างได้ประโยชน์สมบูรณ์เต็มที่

รูปแบบในการจัดผังรายการ สถานีวิทยุ ม.ก. บางชน จัดผังรายการตามช่วงเวลา (Block Program) คือ ใช้หลักการแบ่งช่วงเวลาในสถานีเป็นช่วงเวลาต่างๆ ตามเวลาที่เหมาะสม โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง ในปัจจุบันนั้นการออกอากาศรายการต่างๆ ของสถานีวิทยุ ม.ก. จะออกอากาศตลอด 24 ชั่วโมง เริ่มตั้งแต่เวลา 03.00 น. เป็นต้นไป โดยได้มีการขยายเพิ่มเวลา การออกอากาศจากเดิมที่ออกอากาศตั้งแต่เวลา 02.30 น. ถึง เวลา 24.00 น. มาเป็นการ ออกอากาศตลอดทั้ง 24 ชั่วโมงนับตั้งแต่เดือน กันยายน 2547 เป็นต้นมา

สำหรับหลักการจัดสรรเวลาเพื่อบรรจुरายการแต่ละประเภท ทางสถานีจะมีหลัก 3 ข้อใหญ่ คือ 1. การจัดสรรเวลาเพื่อรายการข่าว ทั้งข่าวทั่วไป และข่าวเกี่ยวกับเกษตรโดยเฉพาะ โดยสถานี วิทยุ ม.ก. จะจัดสรรเวลาสำหรับข่าวต้นชั่วโมงและท้ายชั่วโมงไว้ 13 ช่วง นอกจากนี้ ยังมีเวลา สำหรับข่าวสารตามกฎระเบียบ คือข่าวช่วง 7.00 น. -7.30 น. และช่วง 19.00 น. -19.30 น. ซึ่งมีการถ่ายทอดข่าวจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย 2. การจัดสรรเวลา prime time สำหรับรายการเกษตร ทางสถานีวิทยุ ม.ก. จะกำหนดเวลา prime time เอาไว้ 3 ช่วงเวลา คือ ช่วงเช้า ตั้งแต่ 04.00 น. - 07.00 น. ช่วงเที่ยง 12.00 น. - 14.00 น. และ ช่วงค่ำ 19.00 น. -21.00

น. ในความหมายของสถานีวิทยุ ม.ก. เวลา prime time เหล่านี้ หมายถึงช่วงเวลาพิเศษที่เก็ชตรกรรับฟังรายการมาก 3. การจัดสรรเวลาสำหรับรายการที่มีเนื้อหาเพื่อบริการสาธารณะด้านอื่นๆ นอกเหนือจากเกษตร ทางสถานีได้กำหนดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ที่กำหนดให้สถานีวิทยุสถาบัน อยู่ในประเภทสถานีเพื่อบริการสาธารณะ ทางสถานีได้กำหนดให้รายการในวันเสาร์-อาทิตย์เป็น "รายการสำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัว" หมายถึงมีการเพิ่มพื้นที่รายการสำหรับเด็กและครอบครัวมากขึ้น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดผังรายการสถานีวิทยุ ม.ก

ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ ปัจจัยภายใน ด้านกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งสถานีโดยเฉพาวัตถุประสงค์ข้อแรก คือ เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางด้านการเกษตร มีความสำคัญมากที่สุดในการจัดวางผัง สำหรับปัจจัยด้านผู้อุปถัมภ์รายการนั้น ก็มีสวนสำคัญไม่แพ้กัน เพราะสถานีวิทยุ ม.ก. ต้องเลี้ยงตนเอง ดังนั้นจึงอยู่ได้ด้วยผู้อุปถัมภ์รายการ

ปัจจัยภายนอกที่สำคัญ คือ ระเบียบ ข้อบังคับของกฎหมาย หรือสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีสวนในการกำหนดนโยบาย สำหรับปัจจัยด้านผู้ฟังนั้น เป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญอีกประการหนึ่ง แต่สถานีวิทยุ ม.ก. ยังไม่มีการสำรวจผู้ฟังอย่างเป็นระบบเท่าใดนัก ขณะนี้ยังใช้ระบบเก่า คือ กระตุ้นให้ผู้ฟังมีปฏิกริยาตอบกลับมาที่สถานีตามช่องทางต่างๆ ซึ่งอาจยังไม่ได้ผลเต็มที่หากต้องใช้ข้อมูลสำหรับปรับปรุงรายการหรือผังรายการ

อภิปรายผล

จากการศึกษา การจัดการผังรายการของสถานีวิทยุ ม.ก. พบว่ามีประเด็นที่สามารถก่อให้เกิดปัญหาในการจัดการผังรายการได้ นั่นคือโครงสร้างการบริหารงาน ซึ่งส่งผลต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลในการจัดการผังรายการเป็นอย่างมาก นั่นคือ ปัจจัยด้านความจำเป็นในการหารายได้เลี้ยงตนเอง

สถานีวิทยุ ม.ก. เป็นสถานีวิทยุการศึกษาที่มีโครงสร้างการดำเนินงานแบบวิสาหกิจ มีการบริหารจัดการที่เป็นอิสระ ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการบริหาร และต้องหารายได้เลี้ยงตนเอง ตั้งแต่ค่าจ้างพนักงาน การจัดหาสวัสดิการต่างๆ ค่าใช้จ่ายในการพัฒนาเทคโนโลยีระบบส่งกระจายเสียง ค่าสาธารณูปโภคน้ำ-ไฟ-โทรศัพท์ ฯลฯ ค่าใช้จ่ายเหล่านี้ล้วนต้องพึ่งพาการหารายได้จากการขายเวลาให้หน่วยงานภายนอก หรือบริษัท ห้างร้าน หน่วยงานเอกชน เข้ามาซื้อเวลา หากแต่วัตถุประสงค์ของสถานีวิทยุ ม.ก. ไม่ใช่เพื่อการค้า แต่เป็นสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้วิชาการเกษตร ดังนั้นการบริหารจัดการผังเพื่อให้เกิดความสมดุล

ระหว่างการรักษาลูกค้าให้มีรายได้พอเลี้ยงสถานี กับการคงหน้าที่ของสถานีตามวัตถุประสงค์ จึงเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความพยายามของผู้เกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายมาก ทั้งฝ่ายบริหารที่ต้องวางนโยบายในการกำหนดทิศทางการบรรจुरายการของสถานีอย่างชัดเจน เช่น นโยบายเรื่องเวลา prime time ในวันจันทร์-ศุกร์ ที่มุ่งเน้นรายการเกษตรโดยเฉพาะ กับนโยบายรายการเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัวในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ เพื่อเปิดพื้นที่รายการของสถานีให้มีตัวเลือกทั้งรายการเพื่อเกษตรกรรมตามวัตถุประสงค์ กับรายการอันหลากหลาย เช่น ธรรมะ เด็ก อาชีพเฉพาะ ที่จะมาบรรจุนในวันเสาร์-อาทิตย์ แต่ว่าในทางปฏิบัติแล้ว นโยบายเหล่านี้ต้องมีความยืดหยุ่น เช่น อาจมีรายการของผู้ผลิตภายนอก มาบรรจุนในเวลา prime time การบรรจुरายการธรรมะในวันเสาร์-อาทิตย์ ติดต่อกันหลายชั่วโมง สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ทางสถานีต้องคำนึงถึงการรักษาลูกค้าควบคู่ไปกับการพยายามคงการจัดการผังรายการตามวัตถุประสงค์ข้อต่างๆของสถานีด้วย

ด้วยเหตุที่สถานีวิทยุ ม.ก. จำเป็นต้องหารายได้เลี้ยงตนเองด้วยการขอการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ นั้น ทำให้สถานีมุ่งเน้นการพัฒนาเทคโนโลยีในการออกอากาศให้ครอบคลุมพื้นที่กว้างไกลและมีความคมชัดมากขึ้น นอกจากนี้ยังเพิ่มรายการของสถานีที่มีเนื้อหาเอื้อต่อการสนับสนุนลูกค้า เช่น รายการ ห้องสนทนา ม.ก. ออกอากาศทุกวันจันทร์-ศุกร์ เวลา 13.05 น. - 14.00 น. เพื่อรองรับความต้องการของลูกค้า แต่สถานียังไม่ได้ใช้กลยุทธ์ดึงดูดความต้องการของผู้ฟังกลุ่มเป้าหมายมากนัก พิจารณาจากการจัดทำผลสำรวจผู้ฟังอย่างเป็นทางการที่ยังมีค่อนข้างน้อย

ข้อเสนอแนะ

การทำวิจัยสำรวจผู้ฟังนั้น ถือว่ามีความสำคัญมากต่อการจัดผังรายการแบบ Block Program เพราะเป็นการจัดผังรายการตามความต้องการของกลุ่มผู้ฟังเป้าหมาย โดยพิจารณาจากช่วงเวลารับฟังและกิจกรรมที่ทำในเวลาต่างๆ ทางสถานีควรให้ความสำคัญในการทำสำรวจผู้ฟังมากขึ้น เพราะนอกจากจะได้ทราบความรู้สึกของผู้ฟังที่มีต่อสถานี และความต้องการที่มีต่อรายการแล้ว การดึงให้ผู้ฟังสามารถติดตามเป็นแฟนรายการของสถานีได้ ย่อมทำให้สถานีเป็นที่รู้จัก และดึงดูดกลุ่มผู้สนับสนุนรายการได้มากขึ้นด้วย เพราะบางครั้ง เทคโนโลยีการส่งกระจายเสียงได้กว้างไกลและคมชัด เป็นเพียงปัจจัยเสริมเท่านั้นที่จะทำให้ผู้ฟังเลือกรับฟังรายการของสถานีวิทยุสถานีใดสถานีหนึ่ง เพราะยุคสมัยนี้สื่อต่างๆ เข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างง่ายดายไม่แพ้สื่อวิทยุ ไม่ว่าจะเป็นสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ และสื่ออินเทอร์เน็ต ดังนั้นผู้บริโภคจึงมีตัวเลือกมาก แต่ถ้าหากสถานีวิทยุสามารถผลิตเนื้อหาได้มีสารประโยชน์นำไปใช้ได้จริง เข้าใจง่ายและตรงตามความต้องการแล้ว จะเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ผู้ฟังติดตามเป็นแฟนรายการอย่างแท้จริง

ส่วนที่ 2 การจัดการผังรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดผังรายการ อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การจัดการผังรายการของสถานีวิทยุ ม.ธ.

สถานีวิทยุธรรมศาสตร์ได้ก่อตั้งขึ้นตามเจตนาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ต้องการให้มีเครื่องมือ และอุปกรณ์ส่งกระจายเสียงให้นักศึกษาของแผนกวารสารศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ได้ใช้ฝึกปฏิบัติการทางด้านวิทยุกระจายเสียง และได้ก่อตั้งอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2508 ตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ว่าด้วยสถานีวิทยุกระจายเสียง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ปชส.10) พ.ศ. 2508 มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสถานีเพื่อเป็นห้องปฏิบัติการเพื่อผลิตนั้จัดรายการวิทยุ ในหลักสูตรกลุ่มวิชาวิทยุ-โทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน เพื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารของมหาวิทยาลัย และเพื่อให้บริการรายการข่าว สาระ และความรู้เพื่อประโยชน์ของสาธารณชน ซึ่งถือเป็นวัตถุประสงค์หลักที่สถานีวิทยุ ม.ธ. ยึดถือมาโดยตลอด จนเป็นเอกลักษณ์ของสถานีอย่างหนึ่ง ที่ผู้ฟังสามารถรับฟังรายการที่ผลิตโดยนักศึกษา ซึ่งสับเปลี่ยนหมุนเวียนผู้จัดรายการกันทุกวัน

สถานีวิทยุธรรมศาสตร์ เป็นสถานีทางราชการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อยู่ในความควบคุมดูแลรับผิดชอบของคณบดี คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน นอกจากนี้ ยังกำหนดให้มีคณะกรรมการ 3 ชุด สำหรับการปฏิบัติงานประจำวัน มีข้าราชการและพนักงานของรัฐรวม 6 คน ในจำนวนนี้รับผิดชอบด้านการจัดรายการ 2 คน รับผิดชอบด้านเทคนิคการส่งกระจายเสียงและการบันทึกเสียงรายการ 3 คน และเจ้าหน้าที่ทุกคน ต้องปฏิบัติหน้าที่ 4 อย่าง คือ 1. ควบคุมห้องส่ง เพื่อเป็นผู้ช่วยสอนวิชาต่างๆ เฉลี่ย 13 วิชา ต่อภาคการศึกษา 2. นำข่าวสาร ข้อมูลของมหาวิทยาลัยมาเผยแพร่เป็นข่าวประชาสัมพันธ์ 3. ผลิตรายการข่าวสาร สาระความรู้ รายการบันเทิง เช่น เพลง สำหรับผู้ฟังที่เป็นสาธารณชน 4. ผลิตวีดิทัศน์ตามที่ได้รับมอบหมาย หรือขอความร่วมมือมาจากผู้บริหารมหาวิทยาลัย คณะ และหน่วยงานต่างๆ ของมหาวิทยาลัยในสำคัญ

ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจคัดเลือกและบรรจुरายการลงผัง คือ นายสถานี(ผศ.วันชัย ณะวังน้อย) และคุณปทุมมาศ เพื่องการรบ หัวหน้างานเทคโนโลยีและโสตทัศนศึกษา ระดับ 8

สำหรับนโยบายด้านการจัดผังรายการของสถานี ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของสถานี ที่ตั้งขึ้นไว้เป็นแกนเพื่อให้ปฏิบัติตามอยู่แล้ว นั่นคือ จากวัตถุประสงค์ของสถานีวิทยุ ม.ก. ทั้ง 3 ข้อ แปรมาเป็นนโยบายฝ่ายรายการ ดังนี้

1. เชื้อต่อการฝึกปฏิบัติจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของนักศึกษา ภาควิชาวิทยุกระจายเสียง คณะวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน ม.ธ. ทั้งรูปแบบรายการ และเวลาที่เหมาะสมสำหรับการฝึก

2. ผลิตรายการที่เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารของมหาวิทยาลัย
3. ผลิตรายการที่ให้บริการรายการข่าว สาระ และความรู้เพื่อประโยชน์ของสาธารณชน

สำหรับการจัดการผังรายการสถานีวิทยุ ม.ธ. พบว่า มีแนวทางที่เน้นหนักตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน แต่ไม่ค่อยมีการเคลื่อนไหวผังรายการจนเกือบจะกลายเป็นนิ่ง

หากจะพิจารณาจาก วัตถุประสงค์ของสถานีทั้ง 3 ประการที่ได้ ตั้งไว้ จะพบว่ามีทางเลือก รายการ และบรรจุผัง ตามวัตถุประสงค์ของสถานีครบถ้วนทุกข้อ แต่จะมีสัดส่วนมากน้อยต่างกัน ดังนี้

จุดประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อเป็นห้องปฏิบัติการเพื่อผลิตนิตจัดรายการวิทยุ ในหลักสูตรกลุ่ม วิชาวิทยุ-โทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน มีรายการที่ผลิตขึ้นตรงตาม วัตถุประสงค์นี้ เช่น รายการเพลงลูกทุ่งธรรมชาติ กระจกเพลง เพลินเพลงใต้เงาโคม รายการนัด พบ เป็นต้น

จุดประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารของมหาวิทยาลัย เช่น รายการรอบรั้วมหาวิทยาลัย สาระนำรู้กับเสริมศึกษา เป็นต้น

จุดประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อให้บริการรายการข่าว สาระ และความรู้เพื่อประโยชน์ของสาธารณชน เช่น รายการสุขภาพ รายการเมืองไทยวันนี้ เป็นต้น

จำนวนชั่วโมงและสัดส่วนที่นักศึกษาผลิตรายการเพื่อออกอากาศ พบว่า จำนวนชั่วโมงไม่แน่นอน ผันแปรไปตามปัจจัยของจำนวนนักศึกษาที่ลงทะเบียนในแต่ละเทอม เมื่อเทียบกับเวลาทั้งหมดที่สถานีต้องออกอากาศแล้ว พบว่า จำนวนชั่วโมงที่นักศึกษาได้เข้ามาฝึกปฏิบัติที่สถานีวิทยุ ม.ธ. ยังค่อนข้างน้อยและจำกัด อีกทั้งไม่มีการมาฝึกปฏิบัติในช่วงปิดเทอม ดังนั้นเวลาที่เหลือทั้งหมด จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สถานีวิทยุ ม.ธ. และหน่วยงานอื่น

รูปแบบในการจัดผังรายการ สถานีวิทยุ ม.ธ. พบว่าเป็นการจัดผังรายการผสมผสานกัน ระหว่างการจัดรูปแบบเดียวกันทั้งสถานี (Format station) คือเป็นสถานีเพลง แต่จะจัดรายการ เพลงระหว่างเวลา 13.00 น. -19.00 น. เท่านั้น ผสมผสานกับ การจัดรายการปฏิทินกะอัน หลากหลาย เข้ามาเพิ่มเติมในช่วงหลัง 20.00 น. จนกระทั่งปิดสถานีในเวลา 21.00 น.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดผังรายการสถานีวิทยุ ม.ธ.

ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ ปัจจัยภายใน ด้านกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และวัตถุประสงค์ในการ ก่อตั้งสถานี เช่นเดียวกับสถานีวิทยุ ม.ก. โดยเฉพาะวัตถุประสงค์ข้อแรก คือ เพื่อเป็น ห้องปฏิบัติการเพื่อผลิตนิตจัดรายการวิทยุ ในหลักสูตรกลุ่มวิชาวิทยุ-โทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์

และสื่อสารมวลชน จะเห็นว่ารายการกว่าร้อยละ 60 เป็นรายการที่ผลิตขึ้นเพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติงานทั้งสิ้น

ปัจจัยภายนอกที่สำคัญ คือ ระเบียบ ข้อบังคับของกฎหมาย หรือสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีส่วนในการกำหนดนโยบายเพิ่มเติมเฉพาะ เช่น การบรรจุรายการสำหรับเด็ก การพิจารณารายการเพื่อบริการสาธารณะ ทำให้สถานีมีการเคลื่อนไหว ไม่ล่าสมัย

สำหรับปัจจัยที่มีส่วนขัดขวางการดำเนินงานของสถานี คืองบประมาณ ที่ต้องพึ่งพางบประมาณจากทางราชการเพียงอย่างเดียว ซึ่งมีกอนุมัติงบประมาณในรูปของอุปกรณ์เพื่อฝึกนักศึกษา ไม่ใช่สำหรับการพัฒนาสถานีวิทยุโดยตรง ทำให้เมื่อจะมีการดำเนินงานที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ค่อนข้างติดขัด เช่นเดียวกับปัจจัยด้านบุคลากร ซึ่งมีจำนวนน้อย และต้องรับผิดชอบงานหลายหน้าที่ในคนเดียวกัน เป็นอีกข้อจำกัดที่ทำให้ไม่มีเวลาพัฒนารูปแบบรายการ หรือผังรายการมากนัก

สำหรับปัจจัยด้านผู้ฟังนั้น เช่นเดียวกับสถานีวิทยุ ม.ก. คือยังไม่มี การสำรวจผู้ฟังอย่างเป็นระบบ ซึ่งอาจยังไม่ได้ผลเต็มที่หากต้องใช้ข้อมูลสำหรับปรับปรุงรายการหรือผังรายการ

อภิปรายผล

จากการศึกษา การจัดการผังรายการของสถานีวิทยุ ม.ธ. พบว่ามีประเด็นที่สามารถก่อให้เกิดปัญหาในการจัดการผังรายการได้ นั่นคือโครงสร้างการบริหารงาน ซึ่งส่งผลต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลในการจัดการผังรายการเป็นอย่างมาก นั่นคือ ปัจจัยด้านงบประมาณ และบุคลากร

ด้วยเหตุที่สถานีวิทยุ ม.ธ. มีลักษณะโครงสร้าง การเป็นเจ้าของ และการบริหารแบบราชการไทย ที่มุ่งตอบสนองต่อความต้องการของคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน และนโยบายของมหาวิทยาลัยเป็นหลักใหญ่ ทำให้สถานีวิทยุ ม.ธ. ถูกมองว่าเป็นสถานีที่ฝึกปฏิบัติของนักศึกษา และเผยแพร่ข่าวประชาสัมพันธ์ให้กับมหาวิทยาลัย มากกว่าอยู่ในฐานะสื่อมวลชนมืออาชีพ ดังนั้น งบประมาณที่ทางราชการจัดสรรให้ในแต่ละปี จึงค่อนข้างน้อย เอื้อต่อการจัดซื้ออุปกรณ์ หรือทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับฝึกนักศึกษาเท่านั้น แต่ไม่ครอบคลุมไปถึงการวางแผนการว่าจ้าง หรือการจัดหาทรัพยากรสื่ออย่างมืออาชีพ ปัญหาเรื่องงบประมาณส่งผลทำให้ผังรายการส่วนใหญ่ของสถานีเป็นรายการที่ผลิตเอง มีรายการจากหน่วยงานภายนอกจำนวนน้อย ทำให้รายการไม่ค่อยหลากหลาย และส่วนใหญ่เป็นรูปแบบรายการพูดคุยสัมภาษณ์ ซึ่งปัญหาด้านงบประมาณที่จำกัดไม่อาจเชิญวิทยากรจากต่างจังหวัดมาร่วมรายการได้ ก็มีผลทำให้รายการขาดประเด็นที่น่าสนใจไปบางครั้ง

ขณะเดียวกัน บุคลากรของสถานีที่มีจำนวนน้อย และต้องทำหน้าที่ถึง 4 อย่างในเวลาเดียวกัน ทำให้ไม่มีเวลาวางแผนนโยบายผังรายการ ประเมินผลรายการที่ตนเองจัด หรือติดตามฟัง

สถานีวิทยุอื่นๆ ทำให้ขาดการต่อยอดความรู้ เช่น โอกาสและเวลาในการเข้าฝึกอบรมมีน้อย ทำให้บุคลากรพัฒนาได้ค่อนข้างช้า ในขณะที่เทคโนโลยี และการตลาดแบบใหม่ๆ ได้เข้ามาในโลกของการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง

จากปัญหาด้านงบประมาณ และบุคลากร ทำให้สถานีขาดการวิจัยสำรวจผู้ฟังอย่างเป็นทางการและต่อเนื่อง แม้สถานีวิทยุ ม.ธ. จะยึดหลักวัตถุประสงค์เพื่อฝึกปฏิบัตินักศึกษา และมีกลุ่มนักศึกษาเป็นเป้าหมายหลักก็ตาม แต่ถ้าหากสถานีวิทยุ ม.ธ. ต้องการพัฒนาให้เป็นผู้ส่งมวชนมืออาชีพมากขึ้นนั้น การสำรวจผู้ฟังถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้สถานีมีข้อมูลในการวางแผนทิศทางนโยบายการจัดการผังรายการได้ชัดเจน และทันเหตุการณ์มากขึ้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการสำรวจผู้ฟังวิทยุ ม.ธ. ครั้งล่าสุด ในปี พ.ศ. 2551 โดยรศ.ดวงทิพย์ วรพันธุ์ พบว่ามีข้อมูลที่น่าสนใจหลายประการ ซึ่งสามารถนำไปปรับปรุงผังรายการได้ทันที เช่น ประเภทรายการที่ผู้ฟังนิยม เวลาส่วนใหญ่ที่รับฟังรายการ สถานที่รับฟังรายการ และข้อดี ข้อควรปรับปรุงของสถานี ยกตัวอย่างเช่น การสำรวจการรับฟังสถานีวิทยุ ม.ธ. จำแนกตามวันที่และเวลาที่รับฟัง จากกลุ่มตัวอย่าง 35 คน พบว่าช่วงเวลา 20.30 น. -21.00 น. ซึ่งเป็นเวลาของรายการสุขภาพ รอบรั้วมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์สังคีต ละครวิทยุ และเสียงท้องถิ่น ไม่มีผู้รับฟังเลย ซึ่งสถานีควรศึกษาต่อไปว่าเพราะเหตุใด หรือควรต้องปรับรายการเช่นไร จึงจะตรงต่อความต้องการของผู้ฟัง เพราะช่วงเวลานี้ได้กำหนดแล้วว่าเป็นเวลาเพื่อรายการบริการสาธารณะสำหรับประชาชน หรือการสำรวจเหตุผลที่ผู้ฟังชื่นชอบสถานีวิทยุ ม.ธ. พบว่ามีหลายประการ เช่น มีรายการเพลงเก่าหาฟังยาก และไม่มีโฆษณา ผู้ดำเนินรายการพูดจาสุภาพ น้ำเสียงนุ่มนวล ออกเสียงชัดเจน มีความเป็นกันเอง ฯลฯ ถือเป็นข้อดีที่สถานีควรคงไว้ ส่วนข้อควรปรับปรุง เช่น ควรฝึกผู้ดำเนินรายการที่เป็นนักศึกษาให้ออกเสียงชัดเจนมากขึ้น ศึกษาข้อมูลก่อนจัดรายการมากขึ้น ฯลฯ ก็เป็นคำแนะนำที่ทางสถานีสามารถเสนอปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนได้

ด้วยเหตุผลเหล่านี้ ทำให้สถานีวิทยุธรรมศาสตร์มีการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างช้า และขาดความเป็นมืออาชีพในบางด้าน แม้ทางสถานีจะตระหนักถึงหน้าที่ของสื่อมวลชนเสมอมา ดังจะเห็นจากการเสนอโครงการพัฒนาสถานีวิทยุธรรมศาสตร์ 2 โครงการ คือ 1. โครงการพัฒนากิจการสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อสังคม ตามนโยบายขยายเวลาออกอากาศวันละ 24 ชั่วโมง 2. โครงการพัฒนาระบบการส่งกระจายเสียงวิทยุธรรมศาสตร์ ด้วยการส่งในระบบ Digital (IBOC) ควบคู่ไปกับระบบ A.M. Stereo กับการส่งวิทยุผ่านอินเทอร์เน็ต เริ่มตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2551-กันยายน 2552 ของคณะกรรมการพัฒนาวิทยุฯ เนื่องในโอกาสครบรอบ 54 ปี ของการก่อตั้งคณะวารสารศาสตร์ฯ ในวันที่ 27 พฤศจิกายน 2551 แต่ด้วยโครงการสร้างของสถานี ที่มุ่งเน้นบทบาทในการเป็นห้องปฏิบัติการด้านวิทยุกระจายเสียงของนักศึกษา และงบประมาณที่ได้รับจัดสรรน้อย ทำให้ความเป็นมืออาชีพของสถานีวิทยุ ม.ธ. ในฐานะองค์กรสื่อมวลชนลดน้อยลง

ข้อเสนอแนะ

1. ในด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย และผู้บริหารคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน ควรกำหนดทิศทางของสถานีวิทยุธรรมศาสตร์ให้ชัดเจนว่า จะดำเนินพัฒนาไปในทิศทางใด หากตั้งใจจะพัฒนาสถานีวิทยุธรรมศาสตร์ให้เป็นสถานีวิทยุเพื่อชุมชน ควบคู่ไปกับการเป็นสถานีฝึกปฏิบัติการแล้ว ควรร่วมกันกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และบทบาทหน้าที่เอาไว้ให้ชัดเจน รวมทั้งออกระเบียบข้อบังคับตามนโยบายเพื่อให้มีหลักได้ยึดถือ และควรกำหนดสัดส่วนให้ชัดเจน ระหว่างการทำหน้าที่เป็นสถานีฝึกปฏิบัติจัดรายการของนักศึกษา กับบทบาทอื่นๆ เช่น บทบาทการให้บริการสาธารณะ หรือบทบาทการบริการชุมชน เป็นต้น

2. ควรปรับปรุงโครงสร้าง และอัตราบุคลากรของสถานี ให้สอดคล้องกับรายได้และค่าใช้จ่าย ตามความเป็นจริงในปัจจุบัน

3. จัดสรรงบประมาณให้มีการประเมินผลการรับฟัง ทั้งด้านระบบการส่งกระจายเสียง และความต้องการของผู้ฟังเป็นระยะๆอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับปรับปรุงการบริหาร และการจัดผังรายการต่อไป

4. ในด้านการจัดการผังรายการ และเนื้อหารายการ ที่มีข้อจำกัดหลายด้าน ทางสถานีควรจัดสรรงบประมาณในด้านประชาสัมพันธ์เพิ่มขึ้น เพราะยังมีหน่วยงานเพื่อสาธารณะประโยชน์อีกหลายหน่วยงานที่ไม่ทราบว่าสถานีวิทยุ ม.ธ. เปิดโอกาสให้ขอเวลาผลิตรายการได้ ผลที่ได้คือนอกจากองค์กรต่างๆจะมีพื้นที่สื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารดีที่มีประโยชน์มากขึ้นแล้ว ทางสถานียังมีตัวเลือกสำหรับบรรจุรายการตามวันและเวลาต่างๆได้มากขึ้น และเหมาะสมมากขึ้นอีกด้วย

ข้อจำกัดการวิจัย

1. เนื่องจากผู้วิจัยไม่ได้เป็นเจ้าของหน้าที่ในสถานีวิทยุสถาบันทั้ง 2 แห่งที่เลือกศึกษา จึงขาดข้อมูลเชิงสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ซึ่งน่าจะทำได้ข้อมูลบางประการที่มีประโยชน์ต่อการวิจัย เช่น วัฒนธรรมภายในองค์กร การทำกิจกรรมพิเศษของนิสิตนักศึกษา ร่วมกับทางสถานี ข้อมูลของนิสิตนักศึกษาที่เข้ามาขอฝึกปฏิบัติกับทางสถานีด้วยความสนใจส่วนตัว เพราะข้อมูลเช่นนี้จะไม่มีบันทึกเป็นกิจจะลักษณะ

2. บางรายการอยู่ในผังอย่างยาวนาน ผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถให้คำตอบที่แน่นอนได้ว่า เพราะอะไรจึงผลิต หรือเลือกรายการนี้มาอยู่ในผัง นอกจากนี้ ผู้สามารถให้ข้อมูลบางท่านเกษียณอายุไปแล้ว ไม่สามารถตามพบได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการศึกษาวิจัย การจัดการผังรายการของสถานีวิทยุสถาบัน ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาในมิติของผู้ส่งสาร และในส่วนของเนื้อหาสาระของรายการที่ออกอากาศนั้นถือเป็นมิติของตัวสาร แต่การวิจัยนี้ยังไม่ได้ศึกษาในส่วนของผู้รับสารและผลที่ตามมา ทำให้การศึกษายังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามกระบวนการของการสื่อสารมวลชน ดังนั้นต่อไปหากจะมีการศึกษาต่อใน ส่วนของผู้รับสารที่แท้จริง และประเมินผลจากการรับข่าวสารด้วยแล้วจะทำให้การวิจัยนั้นมีความ สมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้

2. การวิจัยในครั้งนี้ได้เน้นการศึกษาวิจัยเฉพาะสถานีวิทยุ ม.ก. บางเขน เท่านั้น แต่เนื่องจาก สถานีวิทยุ ม.ก. ประกอบด้วยสถานีวิทยุเครือข่ายทั้งหมด 4 แห่ง คือ สถานีวิทยุ ม.ก. บางเขน, เชียงใหม่, ขอนแก่น และ สงขลา จึงควรอย่างยิ่งที่จะมีการศึกษาสถานีวิทยุ ม.ก. และ เครือข่ายทั้งหมด เพื่อความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล และเป็นการต่อยอดการศึกษาสถานีวิทยุ สถาบันต่อไปในอนาคต